

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Vefsn

Emne: Transport av kveg

Bygdelag:

Oppskr. av: Andreas Rindal

Gard:

(adresse): Fjellstrømet

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

För mig kñlñer vart vanly. lant ein hente mestparten av fòret frå òtshattar, og deth er sumo hñfelle mange stader på fjellgarder og avsides liggjande gardar òtten vegg. Desse òtshattar var fòrt myr og fjellshattar og kñnde somtider og stader ligga milesvidt frå garden eller bustaden, og òttersom landskapet skifta gjorde mætten å transportera kveg et heim på det same. Kveg slætten så var garden at ein på rimleg måte kñnne få kveg et heim på summarfòre, frakta ein et heim då. Men i dei alder fleste høve lant ein ta heim kveg et på vinterfòre, og transporten var dñ med hest og skode eller med mann og kjøle, og alt òttersom ein hadde hest eller ikkje. Var landskapet så òlent at ein ikkje kñnne kome fram med skode eller kjøle lant ein bera kveg et fram til ein annar legleg plass eller brille det fram i løysekkar. Denne transport mæt kñnne ein gjò brùke både vinter og summar. Men det var gjò heil husmann.

som var ovhengig av slikt inleg byt land-
skap. På dei alle fleste gardar hadde ein
noke av slåtteland, som ein kom til
med hest.

Som oftast hadde ein inleg lader
på slåttarne men der det var kinnare
om brøyksti gjorde ein ofte høystakk
og den var då alltid plassert slik at det
vart minst mogleg baring av høyet.

Der landskapet tillot det, vart høyet of-
tast transportert til laða med hest og
vanleg høstede, i fall ein hadde hest.
Hadde ein ikkje hest laut ein bera
og bruke då enten børtang eller ein
börsvalk. Denne var laga av ein ung
svipen bjørk med kløft i toppen og
båe kløfterinnarne vart vinna saman
til ei lykke som ein stakk roten
den gjennom når ein hadde lagt
høyet i. Høyet laut ein gjennom skil-
le det hege saman i bår.

Var landskapet bratt kinnde ein og
laga sloge. Kogge eit par bjørkjer
eller andre lauttre og lesse ei
seta over toppane. Var lundet bratt
kinnde ein draga over eit hest lass
i ei vinda, og ein kunne kom fram
om lundet var utrøygd i pænt. Men
gjeldsoft måtte det ikkje vera smed land.
Når det gjaldt høystakk var det anna
gjelds at ein bruke børtang eller
börsvalk. Då bruke ein vanleg å bera
gjennom. Det var vanleg sterke kore
som hadde det arbeid, og kan laut
ha ei vers sterk riva, gjennomriva

Transporter høy anarbeid

3

Frangangsmåten var at ein kjemna i så store kjemner som råd var sette vinstre hand i kanten og rive grip i motstående kant og ein løfte kjemnera opp på vinstre aksel og heldt i rivekraft med høgre hand, var ein kvivhendt, var frangangsmåten motsatt. Det var om å gjera i ha ein med som kunne bera kjemnera når ein laa høgstokk. Ein vant berar kunne ta i kjemnera på 40-50 kg. og bera ho flere hundre meter. Men han laut ofte ha hjelp til å få kjemnera på aksla. Ein hjalp til ut å setja riva under når beraren løfte.

Frankommen til stakken vart kjemnera lagt på den plassan ho skulle legja, vekselvis på den sida som då var lagt. På bera kjemnera i ein gammal frangangsmåte i fjellgørdene og i enno i bruk. Eg kann sjølv denne frangangsmåten og har brukt den mykje i mine yngre år (se sjølv utprøvd på ein fjellgord med lue utsløttas).

Ein annan frangangsmåte a transporter høy, er å bera på bære. Men den har vore lite i bruk i Vefsn og då helst av folk som er innflytta frå andre byggar. Ein myttar a staurar som er saman brenne av vis til underlag for i høyeta og ut berna av 2 man ein for og ein bak. Avstann mellom staurane er gjerne 60-70 cm.

Som Gjeredoring bruka ein i eldre tid
 bare slede. Højsleden hadde ikkje stål-
 drag inner meirane. Men vart kildt
 medlike med iskrifte tre drag av bjørk
 eller selje, eller kvart, som dei vart ut-
 slitne. Højsleden hadde rotremmar
 med 60-70 cm ratendar, som stekte
 opp for og bak. Til å halda høget, bru-
 ka dei enten stong eller tong som
 var festa til kothornet framme med
 i vidja eller eit riip av lær eller tång
 og bak vart stonga eller tonga med
 stamma tie rotremdanne med hjelp
 av eit riip av tång eller lær. Når ein
 skulle lesa laut ein alltid kjem-
 ma høget. Seinare tok ein til å
 bruke skrimmar på sleden, som då
 vart kalla "skrimmslede". da slapp ein
 å kjemma høget og trengte inga stong
 eller tong. Ein bare trakk det med
 vel ordessing tok ein bort den eine
 side skrimmen.

Højsleden var eit tungt reidskap for
 hestur og lasse vart opjerne som 100-
 150 kg velt var det vanlege. Men så tok
 dei til å laga hjul under sleden som
 då bare hadde ein under den frem-
 te halvpart. Når hestur drog balanse-
 ra sleden på hjula og når den stod
 still tvilte lasset på meirane under
 frammanen.

Højsleden er enno i bruk same staden
 i Vefsn både den utan hjul og den med.
 Men no er det højsvogna, som er vanleg
 og den har alltid "skrimmar".

Höjvagnarna kom i bruk i Ulfen kring 1885 men vart kj. vanligt för kring hundraårsstiftet. Til konkjöring brukar en same missskaps som til höj.

En kj. inner inga avbr. her, när det gjordes Transport av höj.

Det var sinner stader fällslätt av 2 eller flere bruk og en jtte då same arbetskraft frå kvart bruk og höjst var det delat: like mange lass til kvar. Det var aldrig tale om vekt: int skitt bytte.

Så vidt det let sig gjöra mytha en same höjning alle som kunde og vege var det då brøtten opp: fällslätt dei gamle var brinsame i sin måte og dei mytha höje så godt det let sig gjöra "di har kj. vret: vättonamen" rekke dei alltid og vagnene var mange ganger nokke lange og fauk lett i gjern ser by de fjällslättar.

Transport av höj på löpsträng kj. mer en iktje de her i Ulfen. Landskapet er helst iktje laga for det.

Ja dette er det meske og vint om emmet og det står helt for eiga rekning

Gjulljord 6 mars 1949

Värdsamt
Rud. Rösdal